

یکی از مشهورترین و مهم‌ترین گروه‌های اسلام‌گرا که در جهان اسلام ظهور یافته، جنبش انقلابی «حزب‌الله» لبنان می‌باشد. این جنبش توانسته است از بدو شکل‌گیری تا به امروز توفیقات فراوانی کسب نماید و به نماد عزت و اقتدار ملی لبنان

مبدل گردد. تلاشها و مقاومت تحسین برانگیز نیروهای شهادت‌طلب این حزب منجر به خروج نیروهای غربی (ناتو) از سواحل بیروت (در سالهای ۱۳۶۱ و ۱۳۶۲) و عقب‌نشینی اسرائیل از بخش اعظم خاک لبنان و لغو پیمان منعقد میان دولت (دست‌نشانده) لبنان با اسرائیل گردید. مدتی پیش نیز دلیرمردان و شیرزنان این حزب شیعی معجزه‌ای دیگر آفریده، در نبردی که به «جنگ سی و سه روزه» شهرت یافت، رژیم غاصب صهیونیستی را - با تمام توان نظامی‌اش - به خاک مذلت نشان‌دند و پرچم جهاد را به نفع اسلام به اهتزاز در آوردند.

مبانی و اصول عزت‌مندانه شیعه به نهضت حزب‌الله ماهیتی خاص بخشیده که در این میان "گفتمان مهدویت" بسیار تأثیرگذار بوده است.

این دستاوردها و پیروزی‌های درخشان حزب‌الله توجه تمام دنیا را به خود معطوف ساخته و سبب شده است نظریه پردازان و تحلیل‌گران، هریک از زاویه‌ای خاص به بررسی عوامل پیروزی حزب‌الله بپردازند. به نظر می‌رسد مبانی و اصول عزت‌مندانه شیعه به نهضت حزب‌الله ماهیتی خاص بخشیده که در این میان "گفتمان مهدویت" بسیار تأثیرگذار بوده است.

دو دیدگاه در مورد انتظار

از مهم‌ترین مباحثی که در گفتمان مهدویت مطرح است، بحث انتظار می‌باشد. هرچند انتظار در فرهنگ شیعه با فضیلت‌ترین اعمال ذکر شده است، لکن برداشت‌ها و تفاسیر مختلف از روایت انتظار موجب شده دیدگاه‌های متعددی درباره آن مطرح شود. در مجموع انتظار به دو بخش عمده یعنی انتظار سازنده، مثبت و انقلابی و انتظار ویران‌گر و مخرب تقسیم می‌گردد.

انتظار مخرب

در این دیدگاه انتظار عمدتاً در حد اصلاح فردی با ابزار دعا برای تعجیل فرج و صدقه دادن برای سلامتی آقا و گریه شوق در فراق موعود خلاصه می‌شود. گاهی نیز انحراف در این بینش به حدی می‌رسد که با تغییر انحرافی بعضی روایات، ترویج فساد و ظلم و ستم مقدمه ظهور پنداشته می‌شود. پیروان این دیدگاه جنبه انفجاری برای انتظار قائل بوده و معتقدند که برای اصلاح جهان بایستی اوضاع چنان پریشان گردد که به مرحله انفجار برسد. این دیدگاه ویرانگر و اسارت‌بخش - که در واقع نوعی اباحیگری است - به توجیه واقعیات موجود و تسلیم شدن در برابر ظلم و جور مستکبران و در یک کلام سرگرم شدن در انحرافات مهر تأیید زده، برای آنکه زمان انفجار به تعویق نیفتد هر اصلاحی را محکوم می‌شمارد. این نوع برداشت منفی از انتظار که ثمره آن رواج و اشاعه ظلم، تبعیض، اختناق، حق‌کشی و تباهی و در یک کلام یکه تازی باطل و سیر قهقراپی جامعه است، به هیچ وجه با موازین اسلامی و قرآنی وفق نمی‌یابد و به صراحت و شدت، تقبیح و نفی گردیده است. صاحبان چنین اندیشه خامی به امام غائب علاقه‌مند هستند، نه به امام قائم.

انتظار سازنده

دیدگاه دیگر در مورد انتظار عقیده گروهی است که قرائتی دیگر از انتظار دارند و برای آن ماهیت انقلابی قائل می‌باشند. این انتظار سازنده و بالنده که مبنای آن در آیات قرآن و روایات اسلامی ریشه دارد، دعوت به نپذیرفتن باطل می‌کند. در این دیدگاه تحرک‌آفرین و تعهدبخش - بر خلاف نظریه پیشین که برای انسان تکلیفی قائل نبود - فرد منتظر بایستی با برخورداری از اعمال پاک، شهامت و آگاهی، خود و جامعه را مهیای ظهور منتظر نماید. ایستایی، بی‌تفاوتی و هم‌نوازی با وضع موجود و صرفاً منتظر ظهور موعود نشستن در این نگرش کاملاً مطرود است؛ چرا که دولت ایده‌آل، عصر ظهور را محصول سیر استکمالی جامعه انسانی می‌داند نه از نوع انفجار تاریخی.

انقلاب جهانی مهدی موعود وسیع‌ترین و اساسی‌ترین انقلاب بشری است و انتظار راستین چنان تکاملی در انسان پدید می‌آورد که آمادگی شرکت در این انقلاب را کسب می‌کند.

و چیزی نیز غیر این نمی‌تواند زینت بخش و برآورنده‌اش باشد که عاشقان حقیقی از سر اخلاص در طریق اقامه دین حق بکوشند و مقدمات ظهور دولت حق و عدل را فراهم آورند.

بر این اساس بایستی اظهار داشت که اعتقاد به مهدویت منشأ و رکن اساسی جنبش‌ها و حرکت‌های آزادی‌بخش و تحول‌آفرین جوامع شیعی می‌باشد. جنبش شیعی حزب‌الله هم از این قاعده مستثنی نبوده و نشانه‌های فراوانی از تأثیر باورداشت مهدویت در شکل‌گیری

برالله و الفتن

اشاره:

اکنون حدود بیست سال از تشکیل مقاومت اسلامی حزب الله لبنان سپری می‌شود و جنبش حزب الله امروزه به عنوان یکی از موفق‌ترین نهضت‌های اسلامی در دنیا مطرح است. در تحلیل و بررسی عوامل پیروزی و موفقیت حزب الله، دیدگاه‌های فراوانی مطرح می‌باشد. از نگاه نگارنده باورهای معنوی از جمله اعتقاد به مهدویت نقشی اساسی در این امر داشته است.

این مقاله بر آن است که نقش و تأثیر مهدویت و آموزه‌های مهدوی را در پیروزی مقاومت حزب الله لبنان مورد بررسی قرار دهد.

و پیروزی این نهضت مشاهده می‌شود که در ادامه به مواردی از آن اشاره خواهد شد.

عدالت‌گرایی و ظلم‌ستیزی

از محورهای اساسی گفتمان مهدویت تحقق عدالت و مقابله با حکومت ظلم و جور و نامشروع دانستن همکاری و همراهی با آن‌هاست. بر همین اساس معتقدان به مهدویت در عصر انتظار سعی می‌کنند در راه پیاده شدن عدل و قسط در جامعه و مبارزه با ظلم و بی‌داد قدم بردارند و از این طریق جامعه را برای ظهور بزرگ پرچمدار عدالت مهیا سازند.

پایداری بر اصل تأیید شده مقاومت و ایستادگی در برابر ظالم از بارزترین مؤلفه‌های تأثیرپذیری حزب الله از گفتمان مهدویت می‌باشد. جنبش حزب الله با تأسی به این اندیشه، سلطه ظالمین اشغالگر را نپذیرفته، تلاش می‌کند ریشه دشمن تجاوزگر خود را برکند.

اندیشه ظلم‌ستیزی و مقاومت در لبنان، که با اقدامات امام موسی صدر و شهید دکتر مصطفی چمران تحولی شگرف یافته بود، پس از شکل‌گیری حزب الله وارد مرحله‌ای

نوین شده و در بین عامه مردم این منطقه فراگیر شده است. حزب الله در حرکت ظلم‌ستیزی خویش بیشترین بهره‌برداری را از آموزه‌های مهدوی به عمل آورد. بر این اساس، حزب الله به مبارزه با فرآیند سازش و تحمیل اراده و هژمونی دشمن پرداخت و با پافشاری بر همین اصل ظلم‌ستیزی موجب اخراج نیروهای بیگانه و عقب‌راندن دشمن زبون شد.

سید حسن نصرالله دبیر کل حزب الله لبنان در مصاحبه‌ای در پی عقب‌نشینی اسرائیل از جنوب لبنان اظهار داشت: «اما [اگر] زمانی دولت لبنان [هم] با اسرائیل صلح کند و پرچم این رژیم بر فراز سفارتش در بیروت به اهتزاز درآید، طبیعی است که من با اسرائیل صلح نمی‌کنم و به عناصر و نیروهای خود خواهم گفت: ما اراضی جنوب لبنان را آزاد کردیم. این بخشی از

نبرد ما بود. اما امروز مسئله عادی سازی روابط با رژیم اسرائیل وجود دارد، ما باید با آن مقابله کنیم و این بخشی دیگر از مبارزه ما با دشمن است.»

این تفکر جهادی حزب الله را می‌توان در نامه سرگشاده آنان - که در آن به معرفی مواضع سیاسی خود می‌پردازند - به وضوح لمس کرد. در بخشی از این نامه آمده است: «ما با صراحت و روشنی اعلام می‌کنیم امتی هستیم که جز از خداوند از کسی نمی‌ترسیم و ظلم و تجاوز و ذلت را نمی‌پذیریم.» در بخش دیگری از این نامه

آمده است: «مبارزه با اسرائیل اشغالگر از باورهای اعتقادی و تجربه تاریخی نشأت گرفته... (بر این اساس) امضای هرگونه توافقنامه آتش‌بس، توقف عملیات مسلحانه بر ضد اسرائیل و یا امضای قرارداد صلح یکجانبه و چندجانبه با این رژیم را به رسمیت نمی‌شناسیم.»

امیدبخشی به آینده

در این نگرش حقیقت و اصلتی نهفته است که هیچ تردیدی در این زمینه نباید به دل راه دارد. فرد منتظر ایمان دارد که دوران ظلم و فساد و تباهی برچیده خواهد شد و استقرار عدالت اجتماعی امری قطعی است.

الهام‌گیری از این اندیشه است که روح امید را در بین حزب‌الله زنده نگاه داشته و ایمان آنها را در مبارزه با ظلم و جور راسخ تر نموده است. آنها به آینده روشن و پیروزی قطعی خویش اعتقاد قلبی دارند.

سیدحسن نصرالله، پس از آغاز تهاجم صهیونیست‌ها در «نبرد سی و سه روزه» در اولین پیام خود به شبکه المنار خطاب به صهیونیست‌ها چنین گفتند: «شما نمی‌دانید امروز با چه کسی می‌جنگید، شما با فرزندان محمد(ص)، علی، حسن، حسین و با اهل بیت رسول خدا و اصحاب او (علیهم‌السلام) وارد جنگ شده‌اید، شما با قومی می‌جنگید که ایمانی فراتر و برتر از همه انسانهای این کره خاکی دارد... به امید و یاری خدا روزهای آینده را میان ما و شما خواهیم دید.» ایشان سپس به مردم لبنان وعده داد: «من با توکل و اعتماد به خداوند سبحان و با اعتماد به مبارزان و به شما و با شناختی که از این ملت و این دشمن دارم، همچنانکه بارها وعده داده‌ام، باز هم به شما وعده پیروزی می‌دهم... به یاری خدا پیروزی محقق است.»

رهبر دلیر حزب‌الله در دومین پیام خود نیز به مردم لبنان گفت: «مردم عزیز لبنان...

من به شما اطمینان می‌دهم که ما پیروز خواهیم شد... شما از مشاهده این ویرانی ناامید نشوید... مهم این است که هم اکنون پایداری کنیم تا پیروزی را در آغوش گیریم.»

سید حسن نصرالله در سخنرانی دیگری با اشاره به اینکه انقلاب ایران مقدمه ظهور امام زمان(عج) به شمار می‌آید، می‌گوید: «دولت عدل مقدسی که به وجود آمده است، در محدوده جغرافیایی آن محصور نخواهد ماند، بلکه این دولت، فجر و سپیده‌دمی است که نهایتاً منجر به ظهور مهدی موعود خواهد شد. اوست که وطن بزرگ اسلامی را در کره زمین برپا خواهد کرد.»

گذشته از این بیانات دبیر کل حزب‌الله، آیه معروف «فَأَنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ» که بر پرچم حزب‌الله نقش بسته است، به طور مشخص ایده و باور آنها را به این اصل اثبات می‌کند. آنها به پیروزی خویش ایمان و باور دارند و این عقیده جز از باور آنها به مهدویت و امید به آینده‌ای روشن نشأت پذیر نیست.

تأکید بر اندیشه حکومت جهانی

اسلام دینی جهانی و مخاطبش کل بشریت است. بر این اساس ضمن تأیید و پذیرش جامعه جهانی بر تشکیل آن در قالب امت واحده بر مبنای اندیشه مهدویت تأکید شده؛ چرا که در اندیشه مهدویت رسیدن جامعه بشری به مرحله تشکیل امت واحده و جایگزینی نظام امامت و نفی دولتهای مبتنی بر اقتدار یکطرفه جزء مقولات اصلی به شمار می‌آید.

در فرهنگ گفتمانی حزب‌الله به این موضوع توجه ویژه شده است. نگاه حزب‌الله نگاهی محدود نیست که تنها در پی آزادی خود لبنان از چنگال دژخیمان

سید حسن نصرالله: «دولت عدل مقدسی که به وجود آمده است، فجر و سپیده‌دمی است که نهایتاً منجر به ظهور مهدی موعود خواهد شد. اوست که وطن بزرگ اسلامی را در کره زمین برپا خواهد کرد.»

باشند، حزب‌الله در اندیشه پیروز ساختن اسلام بر کفر جهانی و فراهم ساختن پایه‌های حکومت جهانی موعود است.

حسین موسوی (ابوهاشم) - از رهبران تشکیلات حزب‌الله - در این خصوص می‌گوید: «حکومت اسلامی در لبنان، [تنها] چیزی نیست که خواستار آن هستیم، هدف ما، [صرفاً] برپایی حکومت اسلامی در یک کشور نیست، بلکه تأسیس وطن فراگیر و بزرگ اسلامی که لبنان را نیز در بر گیرد، هدف ما را پدیدار می‌سازد.»

بدین ترتیب مشاهده می‌شود که حزب‌الله به هیچ وجه خود را یک جنبش صرفاً لبنانی ندانسته، بلکه امتداد جنبش جهانی اسلام می‌داند که در راستای رهنمودهای اسلام، که از سوی رهبرانی چون امام خمینی(ره) عرضه می‌گشت، به پیش می‌رود.

حزب‌الله نگاهی عمیق و دور اندیشانه به مسئله دارد؛ نگاهی که برگرفته از آموزه‌های مهدوی است و در پی اصلاح کل جهان و استقرار حکومت واحد جهانی می‌باشد.

برای تکمیل بحث توجه شما را به بخشی از نامه سرگشاده حزب‌الله جلب می‌کنیم: «ما فرزندان حزب‌الله، خود را بخشی از امت اسلامی در جهان می‌دانیم... ما یک سازمان حزبی بسته و یا یک تشکیلات تنگ سیاسی در لبنان نیستیم. ما خود را امتی می‌دانیم که با مسلمانان سراسر جهان ارتباط عقیدتی و سیاسی استوار در چارچوب اسلام دارد.» در بخش دیگری از این نامه آمده است: «ما ضرورت تشکیل جبهه جهانی مستضعفان متشکل از تمامی جنبش‌های رهایی بخش با هدف هماهنگی هرچه بیشتر برای آغاز یک حرکت فعال و متمرکز بر نقاط ضعف دشمنان را یادآور می‌شویم.»

پیوند با مقام ولایت

بر هیچ کس پوشیده نیست که از مقدمات فکری و عملی حزب‌الله اعتقاد آنان به ولایت فقیه و التزام قلبی و عملی به آن است. این مسئله اصلی ترین ویژگی حزب‌الله در مقایسه با گروه‌های اسلام‌گرا در جهان است که بر کلیه ارکان تشکیلاتی و همچنین دیدگاه‌های حزب‌الله سیطره

افکنده و از عوامل اصلی تشکیل این حزب به شمار می‌آید.

سید حسن نصرالله در این باره می‌گوید: "به

نظر من هرگونه مقابله، مبارزه، مقاومت و جهاد بدون ولایت و امامت از رهبری میسر نخواهد بود." دکتر صفی الدین نماینده حزب الله در تهران نیز در تحلیل دلایل موفقیت حزب الله می‌گوید: "ما هر چه داریم از انقلاب اسلامی، امام (ره)، مقام معظم رهبری و ولایت مطلقه فقیه است و هر چه داریم از اطاعت محض از ولایت فقیه است."

پذیرش کامل نظریه ولایت فقیه و حاکم نمودن آن بر شئون مردمی و سازمانی، مبنای قرار دادن آن در هم‌گرایی و واگرایی‌ها، ملاک دانستن و انطباق بایدها و نبایدهای خود با آن، لحاظ نمودن جایگاه علمای دینی و روحانیون در رفتارهای سازمانی و جهت‌گیریهای مقاومتی، نمونه‌هایی از حلقه‌های وصل حزب الله با مقام ولایت است.

حزب الله مهمترین ویژگی خود را در پیوند دادن مردم با ولی فقیه می‌داند؛ ولی فقیه‌ای که نباید ضرورتاً لبنانی باشد، زیرا این جغرافیای اسلام است و نه جغرافیای لبنان که مرز و عرصه فعالیت‌های حزب الله را مشخص می‌سازد.

حزب الله لبنان هم به لحاظ سیاسی و هم مذهبی از رهنمودها و فرامین بنیانگذار انقلاب اسلامی خمینی کبیر (ره)، به عنوان ولی فقیه، اطاعت محض داشته و با تکیه بر همین پشتوانه موفق شدند موازنه‌های مرگبار قبلی را بر هم زده و روح مقاومت را در بین مسلمانان عالم احیا نمایند. جرقه‌های اولیه تأسیس حزب الله ناشی از تفکر و اندیشه‌های جهان شمول حضرت امام (ره) بود که توسط شاگردانش به بار نشست. در واقع می‌توان چنین ابراز داشت که حزب الله مبانی، اصول و ایدئولوژی خود را از امام (ره) دریافت نمود. این امر بارها و بارها در بیانیه‌های رسمی و سخنرانی‌های مسئولان حزب الله ابراز شده است.

حزب الله در اندیشه پیروز ساختن اسلام بر کفر جهانی و فراهم ساختن پایه های حکومت جهانی موعود است.

در نامه سرگشاده حزب الله آمده است: "تعهد خود را نسبت به دستورات رهبری یگانه، حکیمانه و عادلانه، ولی فقیه

جامع شرایط که در حال حاضر در شخص امام آیت الله العظمی روح الله موسوی خمینی (دام‌الله) تجسم یافته است، اعلام می‌داریم."

سید حسن نصرالله در خصوص تمکین حزب الله از رهبری امام خمینی می‌گوید: «از نظر ما، امام خمینی، مرجع دینی، امام و رهبر به تمام معنای کلمه می‌باشد. همان گونه که هر رهبر بزرگ دینی در هر کیشی در جهان این گونه است. اما امام برای ما بیش از این است. ایشان سمبل و نماد انقلاب علیه طاغوت‌ها، مستکبران و نظامهای استبدادی می‌باشد. به طوری که موفق شد روح امید را در جانهای مستضعفان بدمد. ایشان، نظریه اراده ملتها در مقابل اراده مستکبران را احیا کرد. بدین ترتیب، امام برای ما بیش از یک سمبل دینی مطرح است، نه تنها برای ما، بلکه برای همه مستضعفان جهان.»

پس از ارتحال امام (ره)، حزب الله رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای را به عنوان ولی فقیه خویش شناخته است. پیروی و اطاعت حزب الله از مقام معظم رهبری - ولی امر مسلمین - بر هیچ کس پوشیده نیست؛ چنان که رهبر مقاومت حزب الله بر دستان ایشان بوسه زده و خود را سرباز ایشان معرفی می‌نماید.

در گفتگویی که خبرنگار هفته نامه تایم با سید حسن نصرالله داشت، ایشان در جواب به این سؤال که «آیا خط مشی حزب الله را آیت الله خامنه‌ای، تابستان امسال که به ایران سفر کردید، برایتان تعریف کرد؟» چنین جواب داد: «(آیت الله) خامنه‌ای ولی فقیه است. او به عنوان ولی فقیه توصیه‌هایی به حزب الله می‌کند. این

توصیه‌ها نه فقط در ملاقاتهای خصوصی که در سخنرانی‌های عمومی هم می‌آید. اینکه رهبری به ملت توصیه‌هایی بکند طبیعی است... این همان نقش رهبری است.»

نقش محوری روحانیت در جنبش حزب الله

از ابتدای تأسیس حزب الله تاکنون همواره اکثریت اعضای شورای این حزب را روحانیون تشکیل داده‌اند و ریاست شوراهای مهم همواره بر عهده یک روحانی بوده است.

روحانیون دو نقش مهم برای حزب الله ایفا می‌نمایند: ۱ - ارتباط میان ولی فقیه و پیروان حزب الله؛ ۲ - حفاظت و صیانت از ماهیت اسلامی حزب و تشکیلات آن و توجیحات شرعی بر اعمال و مواضع حزب از جمله مقاومت و مبارزه جهادی.

روحانیون حتی برای لحظه‌ای از یادآوری به اعضای حزب در مورد وظیفه و رسالت خویش و تشویق آنان به جهاد و رویارویی با بیگانگان و کفر جهانی باز نایستادند. از اقدامات ارزنده روحانیون معرفی نمودن اقدامات جهادی پیروان حزب الله

، به عنوان عملی مشروع و صحیح در جهت نیل به هدفی متعالی است. حزب الله همواره نیاز داشت که هواداران و شیعیان مؤمن را متقاعد سازد که اعمال و اقداماتی که انجام می‌دهند اعمالی جهادگرانه بوده است و نه جنایتکارانه؛ زیرا این اعمال از سوی مظلومان علیه ظالمان و ستمگران صورت گرفته و قطعاً مورد تأیید حضرت بقیت الله الاعظم (عج) است.

- پی نوشت ها در دفتر نشریه موجود است.